

Í lögnum segir:

„Þegar sá, sem sparað hefur fé og lagt í sjóð samkvæmt 1. málsg. hefur hefur náð 26 ára aldri — eða stofnað til hjúskapar, verði það fyrr, kaupir eða byggir íbúð til eigin þarfa, sbr. e-lið 12. gr. — skal hann eiga þess kost að fá endurgreitt sparifé sitt samkvæmt 1. málsg. með 4% vöxtum frá þeim tíma, er það var innlagt, og með viðbót samkvæmt kaupvísitölu...“

Þá segir og í lögnum:

„Undanþegnir sparnaðarskyldu eru:

- a) Gift fólk, sem hefur stofnað heimili.
- b) Skólafólk, sem stundar nám í skóla 6 mánuði eða meira á ári, og iðnnemar meðan þeir stunda iðnnám.
- c) Unglingar í sveitum, sem vinna hjá foreldrum sínum eða fósturforeldrum og leggja árlega 25% af kaupum sínum, að fæði frádrögnum, í bústofnsaukningu.
- d) Þeir, sem hafa börn eða aðra skylduómaga á framfæri sínu, þó ekki þeir, er hafa yfir 75 þús. kr. skattskyldar tekjur, enda hafi þeir ekki fyrir heimili að sjá.
- e) Þeir, sem kaupa eða byggja íbúðir til eigin þarfa.“

Með lögum nr. 87 frá 1975 voru undanþáguheimildir veittar öryrkjum, einstæðum foreldrum og námsmönnum.

Á undanförnum árum hefur sparifé þeirra ungmenna, sem með lögum hafa verið skylduð til að leggja fyrir fé, rýrnað mjög í vörslu opinberra sjóða. Hafa ungmenni þannig verið skylduð til að leggja fyrir fé með mun lakari ávöxtun en þau gætu fengið með öðrum sparnaðaraðferðum. Ræður þar mestu um, hvaða útreikningsaðferð er beitt við ávöxtun fjárins, en andi laganna verður vart skilinn á annan hátt en þann, að hið skyldusparaða fé skuli fyllilega verðtryggt samkvæmt kaupgjaldsvísitölu.

Reiknireglur veðdeildar Landsbankans við ávöxtun skyldusparnaðar fela í sér eftirtalin atriði:

- 1) Verðbætur reiknast einu sinni á ári.
- 2) Verðbætur reiknast á lögstu upphæð ársins.
Dæmi: Einstaklingur, sem hefur skyldusparnað 1. febr. 1979 og leggur mánaðarlega fyrir fé og á 300 000 kr. á skyldusparnaðarreikningi 1. febr. 1980, fær engar verðbætur það ár, því lögsta innistæða er kr. 0.0 í byrjun. 1. febr. 1981 gæti innistæða hans verið orðin 800 000 kr. Þá fær hann verðbætur reiknaðar á 300 000 kr. sem er lögsta innistæða ársins, 1. febr. 1980.
- 3) Verðbætur reiknast ekki á verðbætur. Verðbætur eru hins vegar lagðar á sérstakan reikning til hliðar við aðalreikning skyldusparanda og er sá reikningur vaxtalaus og ekki útleysanlegur fyrr en við lokauppgjör.
- 4) Þeir, sem undanþegnir eru skyldusparnaði, t. d. vegna náms, leggja samt til hliðar 15% launa sinna. Þetta fé fá þeir síðan endurgreitt, en þá engar verðbætur, ef féð er leyst út fyrir 1. febr. Vexti fá þeir hins vegar 4%. Þessir vextir fást þó ekki útgreiddir fyrr en reikningur er endanlega útborgaður. Vextirnir eru lagðir á bók sem verðtryggist á ofangreindan hátt með 4% vöxtum.

Af þessum reiknireglum leiðir margs konar óréttlæti.

- 1) Ungt fólk er skyldað til þess að leggja fyrir fé með mun lakari ávöxtun en það getur fengið með öðrum hætti. Þessu til skýringar má búa til ýmis dæmi. Hér á eftir er athuguð ávöxtun 2 000 000 kr. í 5 ár með þrennu móti. Til þess að skýra málið betur og til einföldunar er í dæmunum reiknað með 50% hækkan kaupgjaldsvísitölu og framfærsluvísitölu á ári. Í þessu felst að sjálfsögðu engin spá um verðbólgu, en mismununin, sem átt hefur sér stað í óðaverðbólgu undanfarinna ára, kemur skýrar fram.

- a) Einstaklingur leggur 2 000 000 kr. inn á skyldusparnaðarreikning með ávöxtun sem nú gildir um skyldusparnað ungs fólks. Að fimm árum liðnum á hann á reikningnum rúmar 8 milljónir króna.
- b) Einstaklingur leggur 2 000 000 kr. inn á 12 mánaða vaxtaaukareikning með 43.5% vöxtum. Að fimm árum liðnum á hann rúmar 12 milljónir króna.
- c) Hátekjumaður, sem skyldaður er með skattalögum til að leggja 2 000 000 kr. fyrir og lætur þær ávaxtast eftir þeim reglum sem nú gilda um skyldusparnað hátekjumanna, á eftir fimm ár rúmar 15 milljónir króna.

Hefðu þessar 2 000 000 kr. verið lagðar í ríkistryggð skuldabréf væri ávöxtunin mun meiri. Af þessu sést, ef borinn er saman skyldusparnaður hátekjumanna og ungs fólks miðað við þessar forsendur, að fé hátekjumanna er nær tvöfalt betur ávaxtað. Skyldusparnaður hátekjumanna er þó talinn til skattlagningar, en skyldusparnaður ungs fólks var hugsaður til þess að búa í haginn fyrir það í framtíðinni.

- 2) Inngreitt fé í skyldusparnað mun hafa á árinu 1979 numið nær 6 milljörðum króna. Verulegur hluti þess, eða um 5 milljarðar, mun hafa verið endurgreiddur á árinu, ýmist vegna undanþága eða lokauppgjörs. Þeir tæpu 6 milljarðar, sem inn komu á tímabilinu frá 1. febr. 1978 til 1. febr. 1979, verðbætast ekki á því ári. Hins vegar eru greiddir á féð 4% vextir. Skólanemandi, sem vinnur sér inn fé yfir sumartímann, leggur 15% launanna í skyldusparnað. Nokkrum mánuðum seinna fær hann féð útgreitt án verðbóta, en með 4% vöxtum, sem haldið er fyrir honum við lokaávöxtun í mörg ár. Ríkið hefur orðið sér úti um ódýrt lánsfé.

Ekki er ljóst, hvert eftirlit er af opinberri hálfu með því að skyldusparnaður, sem tekinn er af ungmennum, komi til skila í opinbera sjóði. Á þessum aldri eru ekki allir hirðusamir um fé sem ekki fæst útgreitt fyrr en eftir mörg ár.

Mikil ábyrgð hvílir á opinberum aðilum, að ungt fólk beri ekki af þessu fyrir-komulagi enn frekara tjón en lýst er hér að framan.

Samkvæmt lögum nr. 10 frá 1961 verður helst skilið, að bankaeftirlit Seðlabankans eigi að hafa eftirlit með ávöxtun skyldusparnaðar. Óljóst er hvernig það eftirlit fer fram.

Í frumvarpi til laga um Húsnæðismálastofnun ríkisins, sem nú liggur fyrir Alþingi, eru ákvæði um skyldusparnað ungs fólks. Segir þar, að verðtrygging skyldusparnaðar skuli vera samkvæmt lánskjaravísitölu Seðlabanka Íslands. Ekki er kveðið á um hversu reikna skuli. Er þá litlu eða engu betur komið en í eldri lögum þar sem kveðið er á um verðtryggingu samkvæmt kaupvísitölu.

Mikil nauðsyn er og réttlætismál, að nú þegar og án tafar verði útreikningsreglum um ávöxtun skyldusparnaðar ungs fólks breytt á þann veg, að ávöxtun þessa lögbvingaða sparnaðar verði eigi lakari en ríkistryggðra skuldabréfa. Ella verður þessi lögbvingaði sparnaður ungs fólks ekki skilinn öðruvísi en sérstök skattlagning þessa hóps í þjóðfélaginu. Slík skattlagning brýtur að líkindum í bága við stjórnarskrá landsins. Skyldusparnaður af þessu tagi er því aðeins réttlætanlegur að féð sé ávaxtað með bestu fáanlegu kjörum.